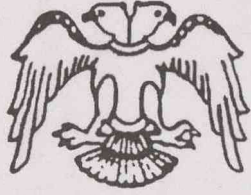

Fikirler

20

1949

TÜRK TARİH KURUMU

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO: 5038139.....

ADI: Fikirler.....

CİLT: .....

SAYI: 20.....

YIL: 1949.....

Fikirler
TÜRK TARİH KURUMU

Fikirler

Aylık • Kültür • Sanat • Dergisi

V. Baha PARS - Sabahattin BATUR - Necati CUMALI - Talip APAYDIN
M. Serif ONARAN - Cengiz İLHAN - Ali ÖZARSLAN - Adnan S. YÜCE-
BAS - Hikmet DIZDAROĞLU - Esref MURAT - Yüksel SEZEL - Ayhan
HÜNALP - Garra SARMAT - Ömer Edip CANSEVER - Ahmet SEVSEVİL
Burhanettin SAVLI - İ. Zeki BURDURLU - Orhan HANCERLİOĞLU
Samim KOCAGÖZ

Yeni Seri : 20

SUBAT 1949

25 Kuruş

Fikirler

Kuruluşu: 1927

Yeni Seri: 20

Subat 1949

Her ay İzmir'de çıkar kültür ve sanat dergisi
Halkevi tarafından yayınlanır.

Sahibi: Vedide Baha Pars

Yazı işlerini fiilen idare eden: Halil Dumanoğlu

Adresi: İzmir Halkevi

Telefon: 3191

abone şartları:

Yıllığı 250, Altı aylığı 150 kuruştur.

Gönderilen yazılar yayınlansın yayınlansın,
geri verilmez.

İzmir'de Hürsabak Mürettifhanesi'nde dizilmiş,
Doğanlar Basımev'i'nde basılmıştır.

Kapakta Nihat Acemi'nin Kümür iskelesi Gravür.

Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü - Arkeolog
Rüstem DUYURAN'ın
Türk Tarih Kurumu Kütüphanesine
Armağandır

HAYATTA EN HAKİKİ MÜRŞİT İLİMDİR.

H. A. Tatlılık

HALKEVLERİ AÇILIRKER

Vedide Baha PARS

HALKEVLERİ'NİN kuruluşu bundan on yedi yıl önceye rastlar. inkilâplar: yapan büyüklerimiz eserlerini sağlam temeller üzerine yerleştirmek istediler, harb politika alanında işleri bitince kültür alanına döndüler. O vakitten beri her yıl yurdun dört bucağında sayısı binleri aşan halkevleri ve odaları açılmaktadır. Okullar daha kesif ve zorunlu, Halkevleri daha yaygın ve ihtiyarî olarak kültür dediğimiz — bu kullanıla kullanıla aşınan ve mânası kaypaklaşan bir çoklarımıza müphem ka'an-değerler için emekler sarfedilmektedir. Bir Ulusun gelecekteki alın yazısı onun şehirlerinin büyüklüğü, yollarının hattâ fabrikalarının çokluğuyla ölçülmez. Bunu zaman tekrar gösterdi, Bir Ulusun alın yazısı onun yetiştirdiği insan kalitesi

tesine bağlıdır. İlimler ve sanatlar muayyen bir dozdan sonra bir insan kafasında ve kalbinde öyle motifler örer ki ancak bu incelen gerçek fikir ve duyguların kültürlerinde barbarlık ve ortaçağ zihniyetinin uzun zaman yer alamadığını görüyoruz. Halkevleri bu alanda sesiz, ağır sabır ile çalışan inkilâplarımızın en temelli destekleridir.

Onyediy yıl önce Halkevlerinin kuruluşlarını hatırlar mısınız? Devletin bütün kudreti en okur yazar değerli elemanları ile hiç bir fedâkârlık esirgenmeden bir çıkış yapılmıştı! Yıllarca Halkevleri aynı hararetle bilhassa büyük şehirlerde kaynayan birer kültür merkezi oldu. On yedi yıl bütün yaşayanlar için epeyce bir zamandır! Bir hayli değişiklikler oldu:

a) Kurucu nesil yerini da-

Eğitim Bakanlığınca yayınlanan Köy Enstitüleri Dergisinin bize tanıttığı imzalar öyle zannediyorum ki bu edebiyatın ilk öncüleri, müjdecileridir.

İmzalarını ilk defa dergide gördüğümüz şairlerden ikisi bu gün şiir okuyucularının yakından tanıdığı isimler oldu: M. Başaran, Talip Apaydın.

Anadolu konuları, bir yandan Başaran'ın, Talip'in, öteki enstitülü, daha doğrusu köylü şairlerin, dilinde gün geçtikçe gelişen şekiller kazanırken, bir yandan da Ceyhun Atıf Kansı, Cahit Külebi, Oktay Rifat gibi tanınmış şairler, şuurlu bir çalışmayla güzel örnekler vererek bu gelişmeye âdeta hız kattılar.

Bozkır şairlerine kavuşuyor başlığı altında sırasıyla bu çalışmalar üzerinde duracağız.

I - Talip Apaydın:

1945 martındaydı. Bir cumartesi günü, öğleden sonra Melih Cevdet'le beraber Sabahattin Eyüboğlu'nun evine gitmiştik. Eyüboğlu enstitülü öğrencilerinin yazı ödevlerini, şiirlerini okuyordu. Önündeki kâğıt tomarından gelişi güzel fakat güvenle ayırdığı birer deste şiiri Melih'le bana uzattı. Okuduğum şiirlerden birini çok sevmiştim. Yanılmıyorsam iki mısraı şöyleydi:

On yaşında

Mor dağlarda odun ettim.

Mor dağlar halk şiirimizin yanyana çok sık görülen iki kelimesidir. Fakat halk şairi bu iki kelimeyi ustasından öğrendiği gibi, kendinden pek yeni bir şey katmadan söyler. Bana bu mısraları sevdiren, şiir yazmaya belki de yeni başlıyan enstitülü öğrencinin daha ilk hamlede odun ettiğini söylemişiydi çalışmasıydı. Şiir Talip Apaydın'ındı. Nitekim Eyüboğlu okuduğum şiirin onun ilk denemesi olduğunu söyledi.

O yıl 17 nisanda, Köy Enstitüleri bayamını kutlamak

için Hasanoğlu'na giden kalabalık arasında ben de vardım. Talip'i kendi çevresi içinde tanıdım. Güler yüzlü, candan bir çocuktuk. Yanımızda otururken birden kaybolup az sonra elinde bir iskemle, yahut bir bardak suyla görünüyordu. Bütün arkadaşları gibi o da gelen misafirlerini ağırlamaya çalışıyordu.

Onun ve arkadaşlarının belki de en hoşlandıkları şey misafirlerine, en küçük köşelerine kadar okullarını gezdirmektir. Enstitü hakkında gösterilen en küçük bir ilgi, söylenilen en önemsiz bir söz onları memnun etmeye yetiyordu. Nasıl etmesin ki, o okulun dersanelerinden öğretmen evlerine kadar, sayısı yüze yaklaşan büyüklü küçüklü binalarının, temelini açan, harcını karan, taşını çeken, duvarlarını ören çatısını örten onlardı. O sabah tören yeni, büyük bir dershanenin temelini atmakla başladı. Talip'le arkadaşları gözümüzün önünde kazma kürekle şöyle bir girişip, yarım saat içinde temeli bir metre derinliğe indiriverdiler. O gün öğleden sonra okul sahnesinde verilen müsamerede 40 kişilik bir keman grubunun, ardından bir bağlama grubunun, koronun konserlerini dinledik. Gogol'un Müfettiş'inin mübalâgasız söylüyorum, Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi sanatkarlarına eşit bir başarı ile temsil edildiğini gördük.

Talip keman çalıyordu. Müfettiş'te rol almıştı. O ve arkadaşları bütün bu işler arasında, boş kaldıkça kazmalarını, küreklerini bırakıp ellerinin tozunu silerek, kemanlarını kutularına, yahut bağlamalarını torbalarına koyup kaldırdıktan sonra etrafımızı aldılar. Bedri Rahmi'yi Melih Cevdet'i, beni sual yağmuruna tuttular. Sanatın her kolundan söz açıyorlardı. Yeni neslin bütün çalışmalarını yakından biliyorlardı. Dilimize çevrilen çoğu kitapları okumuşlardı. Bu çocukların kurak mevsimlerin sonunda, sırtlarında yorganlarıyla inşaatlarda çalışmak için büyük şehir-

Isınan Güneşe

Tepelerin güneye bakan yamaçlarında
Bekledim seni
Tarlalarda bekledim
En umutsuz günlerimde
Karanlıklarda
Bu kışlar kolay geçmedi güneşim

Şimdi her sabah kalkınca daha yakın
Daha yakın, daha iyi
İliklerime kadar ısıt beni
Güzel günler benim de hakkım

Ben gene yeni şeyler öğrendim güneşim
Başka kuvvetler tanıdım

lerimize akın eden sayısız vatandaşımızın küçük kardeşleri oğulları olduğunu düşününce, köylümüzün geri bırakılmasıyla neler kaybettiğimiz kendiliğinden ortaya çıkıyordu. Bu çocuklar cedlerinin çorak bir toprağı bele kadar alt üst ederek mahsül verecek hâle getirdikleri, gayretle kitaplara dalmışlardı. Yüzyıllardanberi tâ damarlarına kadar işleyen bir açlıkla yercesine okuyorlardı. Yüreklerini düşüncelerini sanat aşkı, bilim aşkı kaplamıştı. Çoğu şiir, hikâye yazıyor, dil öğrenmiye çalışıyor, bilim yolunda araştırmalar yapıyordu.

Enstitülerden birinde, Enstitülü öğrenciler arasında birkaç saat geçiren her insan, o saatlerin sonunda, o bozkırın ortasında yükselen henüz sıvası bile kurumamış taş yapılarından, o iş, gayret kokan çocuklardan, içi milletimizin geleceği hakkında ümitlerle dolu, geri kaldığımız yüzyılları bir hamlede kapatabileceğimize inananarak ayrılır. Hiç bir milliyetçi tasavvur edemiyorum ki kendi faydalandığı nimet-

Ş i i r !

Derelerin içinde bir diken tohumu
Tomurcuk olmuş dünyaya karşı
Kendime benzettim.

Bir koyun kuzusunu yalıyordu
Bir kış yuva yapmış
Bir yılan gömleğini değiştiriyor
Sayende güneşim.

Ama hepsinden önce
Kendimi söylemeliyim
Bu yıl seni en çok ben bekledim
Güneşim kardeşim.

Talip APAYDIN

lerden bütün vatandaşlarının faydalanmasını istemesin. Enstitülerin, sağladığımız yetişme imkânları ölçüsünde yüzümüzü ağartacak sanat, bilim adamları yetiştireceğine, köy lerimizi gerilikten kurtaracağına inanalım.

O sıralarda daha yeni şiir yazmaya başlayan Talip'in şahsiyeti kısa bir zamanda kendisini ortaya vurmakta gecikmedi:

Gökteki puhu kuşu
Ne güzel duruyorsun
Rüzgâra karşı

(Alkış 1945)

Bir sürü
Eski veya yeni
Şu tarafa veya tersine
İnsan veya hayvan izi

Eskiler altta
Üsttekiler yeni

(Patika 1945)

*
*
*

Batılı bir düşünür bir şairin bütün eserinin ilk ilk mısralarından çıktığını söylüyor. Talip'in henüz şairliğinin ilk aylarında söylediği bu parçalar şüphesiz kusursuz şiirler değildi. Bu şiirlerin şekil bakımından deigilerimizde çıkan yığın yığın şiirlerden ayrı bir özelliği yoktu. Fakat bu şiirlerdeki muhteva bizim için yeniydi. Şair tepelerin boyun noktalarından devrilerek köyden köye uzanan keçiyollarını; köy kenarlarında tarlaların üstünde gerilen şahinleri, atmacaları, puhuları hatırlatarak, bir iki mısra içinde bizi köyüne götürüveriyordu.

Bugün çoğu edebiyatçılarımız şiirin sosyal meseleleri ele almasını isterler. İyi, güzel biz de bunu istiyoruz, fakat ne şekilde? Bu çeşit edebiyatçıların çoğu, yenisi eskisinden farksız şiirler yazar, yahut makallelerinde mânalarını kendilerinin de anlamadığı bir takım sözler kullanırlar. Onlara göre konusu meselâ sefalet olan şiirler ileri, konusu aşk olan şiirler geridir. Bu adamlara şiirin de kendi tarihi içinde bir gelişmesi, yahut önemli olan şeyin sefaletten bahsetmek değil sefalet karşısında şairin durumu olduğunu imkânı yok anlatamazsınız. İzah, düşünce hâlinde kaldıkça bir fikir şiire hiç bir şey kazandıramıyacağını bir türlü kavrayamamışlardır. Talip her iyi şair gibi bu meseleyi kendiliğinden halletmiştir. O duyularında ne derece şahsî, ne derece kendinden bahseder görünse o ölçüde de sosyaldır.

Okuyucularımızın çoğu «köylere akacağız, gönülleri yakacağız» gibi sözlerle dolu sözüm ona köy dâvası güden şiirler okumuşlardır. Talip Apaydın ise bu dâvanın içindedir. Bakın o nasıl söylüyor.

Bir patika başladı
Dağlara doğru
Kılavuzu kimler olsun?

Derelerden sırtlardan
Yağmurlar altında, güneş altında
Yolu en uzak köyler olsun

(Patika)

Talip'in köyünde her halde yağmur duasına çıkılırdı. Talip için yağmur duasına çıkan köylünün duyularını vermek, İstanbul'lu bir şairin denizden bahsetmesi kadar tabiidir:

Rengi kararmış gözler gibi
Öyle canımızdan uzak değil
Bir sıcak gün kuşluk vakti
Geldi durdu başımız üstüne
Anlamış kurdun, kuşun, yapıyağın hâlini

(Yağınır bulutları)

Yahut:

Es ince ince, es ılık ılık
Bir sabah kalkınca
Kırları erimiş bulalım
Kabarmış bulalım tarlaları

(Dâvet)

Talip bu yaz benden okumak üzere «Gazap Üzümleri» ni aldı. Kitabı okuyup geri verdikten sonra bazı satırların altını çizdiğini gördüm. Gazap Üzümleri'ni çok kişinin öğdüğünü işittim. Fakat Talip'in altını çizdiği satırları tahmin etmeniz kolay değil:

«İnsan boş bırakılmış bir toprağa baktığı zaman eğilen bir belin ve gergin kolların nasıl lâhanalar, sapsarı mısırlar, turuplar, havuçlar yaratacağını gözünün önüne getirir.»
«Seftali ağaçları ve cevizlikler ve koyu yeşil portakal

bahçeleri, Ağaçlar arasında kırmızı damlar... Zengin ambarlar»

Talip'in iki yıl önce yazdığı şu parçayı okursanız bu satırları çizmesinin tesadüfi olmadığı görülür:

Sen kızular anası, danalar anası
Yağmurlar boşuna yağmasın
Boşuna akmasın canım sular
Bir köşene beyaz evler kurulum
Kırmızı çatılar altında

(İzmir ovasına şiir 1947)

Talip'in şiirlerinde toprak, o bomboş hâliyle Anadolu'nun bozkırları, tozlu yolları, uzak köyleri yer alır. Talip o yerlerin, hüznünü, acısını, sevincini duymuş, yaşamıştır:

İşte bütün ömrüm değişti
Uzak bir yerde düşünüyorum
İzmir'den uzak, Kars'tan uzak
Bildüğünüz yolların öbür ucunda
Bu soğuk odamda
Ölümü bekler gibiyim
Nöbet bekler gibiyim hudutta
Unutulmuşum
Uzak bir köy gibiyim
Karlı dağların arkasında

(Mektup 1947)

Bir tükenmez ağrıdır
Durur durur başlar
Hele işsiz günlerimde
Avare günlerimde

(İçimdeki)

Şimdi ovalarda arabacılar

En uzak tarlalarda bekçiler
İyi günler sayıklamaktadır

(Akşamdan sonra 1948)

Talip'in şiirlerini bana çok sevdiren bir sebep te onun duyularında, dilinde korumasını bildiği köylü tarafı sadeliğidir:

Aziz memleketim
Herşeyim sende
Hatırlıyabildiğim her şeyim
İğde ağaçları, sevdiğim kız
Nallıhan yolundaki çeşme

.....
Bu böyle kalmaz elbet
Bir gün olur giderim

.....
Belki büyük bir şehirde
Yahut uzak bir köyde
Bir vazife alırım
Yatacak bir yer bulunur tabii
Dilinde söyleyecek sözüm olur
Ele güne karşı
Belki ev bark kurarım
Lâmbamda gazım olur

(Akşam düşüncesi 1948)

Talip şiiri gün geçtikçe güzel söylüyor. Şüphesiz değişen zamanla daha da kendine has özellikler kazanacak. Onun şiirlerinde şimdiki halde günümüzün bazı şairlerinin tesirini bulmak mümkün. Fakat hepimizin şiirlerinde tesirler var. Talip'e hiç bir zaman tesirlerden kaçın diyemem. Fakat âşık Veysel'in şu mısraı aklında kalsın:

«Ben babamı, sen ustamı unutma». Sevdiği şairleri okurken köyünü unutmasın!

TOPRAĞA KARŞI

Su çorak tarladaki anızların
Tekrar boy vereceğimi sanıyorum.
Ayışığında karanlık saban izleri,
Buğdaylar tedirgin.

* *

Uzun bir uğraşmadan sonra
Dermansız kaldı toprak.
Dermansız kaldı ihtiyar bu kavgada
Kan-ter içinde.

* *

Toprakla uğraşan ihtiyar
Bulmadı umduğunu.
Elleri susmuştu öyle kocaman,
Gözleri bâzı madenler gibi karanlık.

* *

Onlar memleketimin insanları
Sabırlı ve kayıtsız.
Başlarından oldukça şeyler geçmiş,
Küçülmüş küçülmüş te öyle büyümüşler.

* *

Onlar memleketimin insanları,
Ve toprak susuyordu, nâçar.
Koca bir bozkır ortasında onlar
Toprağa karşı kahraman...

Mustafa Şerif ONARAN

Paydos münasebetile:

Mark Froman'dan
Muallim Murtaza'ya.

Cengiz İLHAN

MARK Froman [*]
Murtaza efendi
gibi bir ilk okul
öğretmeniydi. Bir
memleketin saadete ermesi
için adâletin mutlak hakimi-
yetine inanıyor, ve bunun için
de hakikat fikrinin bütün in-
sanlara aşılmasını lüzumunu
kabul ediyordu. «Saadet ada-
letten, adâletse ancak haki-
katten doğardı.»

Skolastik telâkkilerin dar-
laştırdığı zihinleri genişletmek
onlara hakikate gidecek anah-
tarı vermek lâzımdı. Mâdem-
ki öğretmedi; mâdemki ce-
haletle muharebe edecek or-
dunun bir neferiydi, şu halde
tüzerine düşeni yapmalı; kar-
şısındaki tohum hâlindeki ze-
kâları genişletmeli hakikat aş-
kıyla alevlendirmeliydi. Gele-
ceğin insanlarını bir takım
menfaatlere vasıta tutacak, on-
ları bir köle psikolojisinin sert
duvarlarına atacak tek ta-
raflı cereyanlarla çarpışmalı,
kötü ananeleri yıkmaya uğ-

raşmalıydı. Mark Froman iste
bunları hissediyor ve bu yol-
da kendisini mesul sayıyordu.
O bir müddeiumumî bir hâ-
kim değildi; fakat hakikat aş-
kına mâsumiyetinden asla şüp-
he etmediği Yahudi Simon için
niçin mücadele etmesindi. Or-
tada bir hakikat mevcuttu ve
herşey bir tarafa bir fert ola-
rak bunun ortaya çık-
masından; Simon'un günahsız
olarak sürülmesinden o mes-
uldü. Çünkü: bir insandı. kal-
dı ki aynı zamanda insanlar
yetiştirmekle vazifeliydi. Bu
yolda hiç bir şey ona mânî
olamazdı.

Herkesin insan olduğunu
düşünürsek ortada cehalet di-
ye birşey kalmaz. Gaye netice
yi ezberlemek değil; herşeyin
muhakkak bir hakikatı oldu-
ğunu genç zihinlere göster-
mek onları hakikat aşkıyla

[*] Mark Froman Emil
Zola'nın «Hakikat» isimli ki-
tabının kahramanı olup bir
ilk okul öğretmenidir.

mücehhez kılmaktır O kadar ki her kafa her şeyde kendi başına hakikatı arasın ve bulsun. Yoksa hakikat diye gösterilen şeyleri sadece bilmek bizi hiç bir zaman cahillikten kurtaramaz. Froman bütün bunları müdriktî, ve yine bütün bunlar onun idealini teşkil ediyordu.

Paydos'un Murtaza efendisi öyle mi ya?!... Onun için bugün göğüslüğünün düğmesini iliklelediği bir çocuğu yarın bir maliye müfettişi, bir hekim bir hâkim gönnek en büyük zevktir. O bir öğretmendir ilerisi için adamlar yetiştirir Varsın elektrikçiye verecek kurusuları, karısına kürk mantolar alacak binlikleri olmasın. Gerçi cemiyet onun kadrini bilmiyor, fakat o vaziyetini müdriktir. Hem canım bu mesleğe öylesine bağlanmıştır ki değil milyonlar öldürseler ayrılmaz. Yolda giderken eski bir talebesinin yanına gelip «merhaba hocam» demesinden; ve kim olduğunu sorduğu zaman maliye müfettişi olduğunu öğrenmesinden zevkli birşey tasavvur edilebilir mi?

Bir yanda; Fromanlara mahsus geniş anıyla hakikat aşığı dinamik insan yetiştirmeği ideal edinen Mark Froman, Diğer tarafta; sarsak, öğretmen-

liği dadılık zanneden kendini müdafaadan aciz, adam yetiştiren sünepe Murtaza efendi.

İkinci Cihan Harbinin genişlettiği iktisadî sıkıntı geliri fiyat artışlarının yanında sabit kalan insanlara tahammül fersa şartlar yaratmıştır. Bu sabit gelirli insanlar ise ekseriya okumuş kültürlü insanlardır. Bir balıkçı bile onlardan fazla kazanır. Bugünkü cemiyet para üzerine kurulmuş olduğundan parası olmayanlar hor görülmekte türlü sıkıntılar içerisinde kalmaktadır. Kültürlü, bu kadar sene sıralarda dirsek çürütmüş insanların paraları olmadığı için istihfaf edilmeleri; bize istikbal için doktorlar, hâkimler, yetiştirmek için çalışan muallimlerin sonunda bakkal cımağa mecbur tutulmaları hakka reva mıdır? Zavallı muallimler ne şartlar altında bize adam yetiştirmeye çalışıyorlar. Bizse onların kadrini bilmiyoruz. Zannedersen «Paydos» bunları söylemek istiyor.

Peki muallimler böyle istihfaf ediliyor, paraya esir ediliyor; kığına iğne batıran bir talebeye iki tokat vurdu diye gazetelerde canavar, çocuğu sağır etti, öldürdü diye ilân ediliyorsa bundan kim mes'ul?

Bizzat Murtaza efendi ve

Beklenen

*Bir yalnızlıktır çökmüş
Ovalar, kayalar, insanlar üzerine.
Evler kararmış.
Kararmış sular bir yana, vapurlar bir yana.
Bir yolculuktur baş'amış.*

*Giden ben değilim Karaşın!
Bilmediğim bir insan, bir kunduracı,
Güverteye dayanmış.
Binlerce ayak gözlerinde
Görünüyor, kayboluyor.*

*Kurşun yağmurları dinmiş
Ne güzeldi o mayıs akşamı
Ölü asker nefesleri avucunda,
Direkler yıldızlara değişiyor.
Bir yolculuktur baş'lamış.*

*Artık sevemem Karaşın,
Sevmek bizden geçmiş.
Açmış kollarını toprak, esmerim,
Gidemem.*

*Verecek bir şeyimiz kalmamış,
Öğütüvermiş bizi dünya neylersin?
Yirmisinde ihtiyar olamamış nasibimiz.
Bulutlar kararmış.*

*Bir yalnızlıktır çökmüş,
İşil işil gecenin gözü kör olsun!
Çin'de mi, Hint'de misin neredesin?*

Ali ÖZARSLAN

o şekildeki öğretmen telâkki- si. Eğer o adam yetiştirmek- ten vaz geçip; talebelerinin insan yapmak için uğraşsaydı herhalde patates çuvallarına

ders veren bir mahalle bakka- lı değil, Mark Froman gibi bir kurtarıcı olur lâyük oldu- duğu sevgi ve hürmeti görür- dü. Cevat Fehmi vakıaları sa-

dece almış, onların derinliklerine inmemiş. Aksi halde bu korkunç tezada düşmez; müdafaaya çalıştığı Murtaza efendiyi bizzat hicvetmezdi. Kendisini doktor, hâkâm yetiştirmekle mükellef sanan bir öğretmenin; herşeyi para cihetinden gören ve hicvedilmeğe uğraşılan Hacı beyin telâkkinde hiç bir farkı olmadığını anlaması icabederdi.

Murtaza efendi bu kadar da kalmıyor. Kendisi okumuş, bilgili fakat fakir bir insandır. ve cemiyet kendisi gibi okumuş veya okumamış bir sürü fakir insanla doludur. Nutuklarından birinde servetlerin bu gayri müsavi dağılışının farkında olduğunu belirtiyor. İhtimâl sefaleti hal hususunda fikirlerini açıklıyor. O, istikbal için öyle adamlar yetiştirmektedir ki onlar büyük adam, paşa oldukları çok para kazandıkları zaman fakirleri gözetecek; para dağıtacaklar. Klasik zekât felsefesi; sadaka haleti ruhiyesi, Şişeye yağ doldururken elinin titreşmesiyle kenara dökülecek iki gram yağı kâr sayan bakkal Hacı bey'de aynı şekilde düşünür. Bayram zamanları muntazam fitresini verir, arada bir de vergi kaçırır gibi 1/10 mal üzerinden mahsup yaparak zekâtını öder. Hicvedilen Hacı bey

gibi adam yetiştirdikten sonra Murtaza efendi ne diye müdafaaya çalışıyor anlayamadım.

Mark Froman'a gelince; o, milletinin dünyanı saadeti yolundadır. Kendi çapında idealini tahakkuk ettirmeğe talebelerine nakikat fikrini aşılamaya çalışır. Muallim Murtaza da bu yolda ilerleseydi bizi kederlendirmez sevindirir. İlk öğretimin ehemmiyet ve zarureti üzerinde öğretmenin saadeti hususunda kendisiyle aynı safta görürdü. Onun yetiştirdiği adamlar olayları üstten görecektir; herşeyi kökünden kavrayacak bir terbiye ile hareket etselerdi içtimâî sefaleti hal yolunda herhalde sadakanın gülünçlüğünü anlar; bir başka yol ihtiyar ederlerdi. Hâdiseleri sebepleriyle incelemek ve arzu edilmeyen neticeleri yok etmek için onu doğuran sebepleri şartları değiştirmek lâzımdır. Neticeye netice ile cevap gülmüş, kifayetsiz basit kafaların menfaatlerini kurtarmak hususunda buldukları usûldür. Hakikat fikriyle beslenmiş Froman'ın talebeleri hiç bir zaman bu yolu seçemez. Fakat nedense Murtaza efendi kendisini böyle bir vazifeye mükellef hissediyor ve etrafındakiler mesaisinin değerini anlamadığı için ağlıyor.

İstikbal için hâkimler, hekimler iyi ahlâklı sadaka veren gençler yetiştiren öğretmenlere gelince doğrusu hayret ettim. Cevat Fehmi öğretmenin fonksiyonu üzerinde ters bir görüşe saplandığı gibi öğretmenlikle dadılığı da birbirine karıştırmış. Karşımıza humbül kendini müdafaadan aciz bir öğretmen çıkıyor. Dadı psikolojisini veren bir Fransız filmi seyretmişim. Çocuğu ölen bir kadın kendisinde yaradılıştan mevcut çocuk sevgisini tatmin için dadı oluyor; müteaddit çocuklar yetiştiriyor. Nihayet o kadar ihtiyarlıyor ki artık ona kimse çocuğunu teslim etmez oluyor. Fakat kadın bu işe ömrünü vermiştir; Onun için çocuk bakımı haricinde hiç bir şey yoktur. Ne yapsın? Evine kendi yavrularını alarak onlara bakmak, sütlerini içirmek en iyi çaredir. Bizim Murtaza kendini müdafaâ cesaretini göremiyerek istifa ettiği zaman aynı psikoloji içersinde tursil kutularına, yağ fiçilerine sözümlü ona ders veriyor. Kendi yaşlarını toplıyamaz, burnunu silmezken muhayyel bir talebenin burnunu silmesi için mendil çıkarmağa uğraşiyor. Birtakım dramatik hareketlerle seyircileri hümgür hümgür ağlatmağa cabalıyor. İnsan yi-

ae ister istemez Mark Froman'ı düşünüyor. Onun çelik iradesi, muazzam cesareti aktından çıkmıyor. Murtaza da haklıdır adam yetiştiren bir öğretmenin âkibeti bundan başka olamaz.

Murtaza efendi bütün eser boyunca çetreni tezatlar içerisinde bocaladık. an sonra bize ilersi için ne veriyor? Kendisini acındırmaktan başka ne yaptı. Uç saat bütün bilinen şeyleri tekrardan sonra istikbal için bütün kapıları kapadı (İnsan «zavallı öğretmenler» diyorda başka birşey diyemiyor. Elinizde ise ileriye karanlık gönmeyin. Ben kendi hesabıma bütün eserde istikbal için ümit verici hiç bir noktaya raslamadım. Memleketimizin en mühim meselesi olan ilk öğretimde bu derece bedbinlik hiçte hoş değil. Eğer Murtaza efendi başlangıçtan kötü tutulmasaydı neticede herhalde böyle olmaz, seyirci kötümser hâleti ruhiye içersine atılmazdı. Nerede «Hakikat» in ve onun yılmaz müdafii Mark Froman'ın iyimserliği. Nerede o eseri okuduktan sonra içimizi kavrayan mücedele aşkı. Nerede o insan Froman. Bir insanın Murtaza efendiyi görüpte merhamet etmemesi kabil mi! İlk öğretimin en mühim mesele oldu-

D o s t

*Kulak ver gecenin hep bu saatlerinde
Şimdi ben ne kadar uzaktayım bilersen
Kitap mı okuyorum, uyuyor muyum?
Sen misin hayâl meyâl yaşadığım yoksa?*

*Ne yaparsın bir yol tutturmuşum
Ben böyle bir adam elimden ne gelir
Kulak ver konuşacağım bu gece de
Sussam susabilirim ama
Birşey var çırılçıplak, bırakmaz beni
Ortasında bir takım çılgınlıkların
Çalkarıp durur başım.*

*Uzadıkça uzadı yıldızların kalabalığı
Artık nereye gitsem benim için boş
Seni bu ak pak gecelerimde düşünürken
Bir sıkıntıdır basar içimi
Uzak, çok uzaklardaki sıcaklığınla
Alır beni sürükler götürür
Ah o senin mandolin çalışın
Ya o benim çocuk ellerim.*

*Kulak ver gecenin hep bu saatlerinde
Yattığın yerde bulunsun isterim
Hep aynı çiçeklerin kokuları
Darmadağın bir damlamdır gözlerin benim
Bütün yıldızlarda gözlerinin parıltısı.
Bütün düşkünlüğü üzerinde
Gelip geçen her bir bulutun
Kulak ver şimdi yıldızlar çok uzak
Şimdi yıldızlar o kadar yakın ki
Tutabilirsin uzatsan ellerini
Birden ellerin ellerimde.*

Adnan S. YÜCEBAŞ

ğu bir memlekette Murtaza efendi gibileri ideal öğretmen olarak alınırsa daha mücadeleye başlamadan kaybedilmiş kalelerin cehalete terkedilmiş sayılması için hiç bir sebep yoktur.

18

Cevdet Paşada Tarih Görüşü

Hikmet DİZDAROĞLU

EVDET Paşa çok cepheli bir şahsiyettir. Bilginidir; bilgisinin bürhanını, bir değil, bir kaç insan ömrünün kat kat dolduracak eserleriyle ortaya koydu. Hukukçudur; hukuktaki kudretini, Mecelle'nin meydana gelişindeki insanı hayrete ve hayranlığa düşüren, çalışmalarıyla isbat etti. Dilcidir; **Kavaid-i Osmaniye, Medhal-i Kavait, Kavaid-i Türkiye, Belâgat-i Osmaniye** bunun canlı şahitleridir. Ve, ıslahatçıdır, idarecidir, devlet adamıdır, şairdir. Fakat bütün bunların üstünde bir anıt azametiyle yükselen cephesi vardır ki, hâlâ ve hâlâ, bir irtifa olarak kalmaktadır: Tarihçiliği.

Cevdet Paşa tarihçiliğimizde, bir merhâledir. Gelip geçmiş bütün Osmanlı vak'anüvis ve tarihçileri içinde Cevdet paşa, «hiç şüphe yok ki, müverrihlerimizin en büyüğüdür.» (M. H. Yımaç, Tanzimattan Meşrutiyete kadar Bizde Tarihçilik, **Tanzimat**, İstanbul 1940, s. 576). Cevdet Pa-

sayı, müverrih olarak, ötekilere üstün yapan sebepleri tarih görüşünde, bu görüşü mükemmel bir ifadesi olan, **Tarih-i Cevdet**'in konstrüksiyon bakımından gösterdiği bütünlükte ve takibettiği metodda aramalıdır. Cevdet Paşa ve eseri «devletin ağzından konuşan» vak'anüvislerle, «hususî mizaç taşkınlıklarını aksettiren» diğer müverrihlerden, bilhassa bu üç yönden, ayrılır.

Cevdet Paşa'nın tarih görüşünün meydana gelişinde, doğu ve batıdan birkaç şahsiyetin adı geçer. Bunların başında, **İbni Haldun** gelir. Diğerleri doğudan **İbni Teymiye**, **Hafız Zehebî** ile, batıdan **Michelet** ve **Taine**,dir Bunlardan başka, **Hammer** ile **Buckle**, **Macaulay** ve **Montesquieu**' den faydalandığı da kendisinden nakledilmektedir. (Bk. Ord. Prof. Ebülulâ Mardin, **Medenî Hukuk Cephelerinden Ahmet Cevdet Paşa**, İstanbul 1946, s. 31, not.).

Cevdet Paşa'nın; kimisi doğuya, kimisi batıya mensup ve

19

tarîh görüşleri bakımından birbirlerinden oldukça farklı bu kadar şahsiyeti nasıl bağdaştırdığı düşünülebilir. Fakat unutmamalı ki, Cevdet Paşa, usta bir telifçidir. «Ve tarihi de kendisine ait meziyetler, bir tarafa bırakılırsa, çok dikkatli bir telhis ve telifkin ötesine geçmez.» (A.H. Tanpınar, Cevdet Paşa hakkında düşünceler, İstanbul dergisi, sayı: 16, 15 Temmuz 1944). Ancak fransızcaya vukufu muhakkak olan, hattâ İngilizce bildiği rivayet edilen (M. Ş. Ülkü taşır, Cevdet Paşa, Ankara 1945. s. 27) Cevdet Paşanın «tarîh görüşünün kuvvetlenmesine doğrudan doğruya müessir olan, **İbni Haldun**'dur.» (Âli Ölmezoglu, Cevdet Paşa, İslâm Ansiklopedisi, C. III, s. 115) Cevdet Paşa, bu konuda **İbni Haldun**'a son derece bağlı kalmış ve üstadını adım adım tâkibetmiştir.

Cevdet Paşa'nın **İbni Haldun**'a olan bağlılığını şuradan anlamalı ki **Pîrizade Sahip E-fendî**'nin noksan bıraktığı **Mukaddeme-i İbni Haldun** tercümesini tamamlamış, fakat bunu basit bir tercüme halinde bırakmıyarak şerhler ve hâşiyelerle zenginleştirmiştir. Şu halde «Cevdet Paşa'nın hizmetini, yalnız tercümeyle değil, şerhe de aittir. Gerçi **Pîrizade**

de bazan şerhler yapmıştır. Fakat Cevdet Paşa'nın hâmişlerine nisbeten az ve ehemmiyetsizdir. **İbni Haldun**'un izahı hâcet görmediği, fakat bizim ihtiyaç hissettiğimiz bâzı noktaları Cevdet Paşa büyük bir vuzuh ve sarahatla izah etmiş, kıymetli hâşiyeler ilâve etmiştir.» (H. Z. Ülken - Z. F. Fındıkoğlu, **İbni Haldun**, İstanbul 1940, s. 27 - 28).

İkisinin tarîh görüşlerindeki birlik ve beraberliği görmek için, ilkin, **İbni Haldun**'un tarîh hakkındaki düşüncelerini kısaca belirtmeğe çalışalım.

İbni Haldun'a göre tarîh, «Çok şumullü bir ilimdir. O kadar ki, diğer bütün ulûm, hattâ felsefe, bu dairenin içindedir. Bunun için **Şerif**, **Celil**, **Azîz** sıfatlarıyla tavsif ettiği bu marifet şubesi kendi nazarında, hiç bir müverrihin kavrayamayacağı bir vüs'at ile canlanmaktadır.» H. Z. Ülken Z. F. Fındıkoğlu, **İbni Haldun**, s. 22). «**İbni Haldun**'un nazarında tarîh bir **Küllî ilim**'dir. Eflâtun ve Aristo **Felsefe**'ye ne kıymet veriyorlarsa **İbni Haldun**'da tarîhe aynı kıymeti veriyor.» (Aynı eser s. 23).

İbni Haldun, insan cemiyetlerini biyolojik bir görüşle ele alarak, bu cemiyetlerin doğuşları gibi yok oluşlarını da tabii buluyor. «Ona göre cemi-

yetler tabii mevcudiyetlerdir. Fakat bir defa cemiyet teessüs edince, artık o tabiatın diğer varlıklarından farksız bir hal alır. Cemiyet te bütün canlı varlıklar gibi doğar, büyür ve ölür. Canlı varlıklar için zarurî olan bu kanunun dışında bir cemiyet tasavvur olunamaz. Cemiyetler için tekâmül ancak devresini tamamlamak ve yeniden başlamak demektir.» (Aynı eser s. 150-151).

İbni Haldun yalnız tarîh görüşünde değil, tarîhin metodunda da apayrı bir anlayışa sahiptir. Tarîh, ona göre, her şeyden önce **vesika**'ya dayanır. Fakat vesikaların doğrusunu yanlışından ayırmak lâzımdır. Çünkü «Tarihe ait hâdiseleri nakleden bazı müverrihlerde aldanma hususunda tabii bir temayül vardır. Beşerî olan bu temayül, hususî bir dikkat olmadıkça içtinap edilemeyecek bir hatâ kaynağıdır.» (Z. F. Fındıkoğlu, **İbni Haldun** ve Felsefesi, İş Dergisi yayını, İstanbul 1939, s. 47). Şu halde müverrihe düşen iş, «...istifade edilen tarîhî kaynakları iyice ayıkladıktan sonra gözönünde tutmak» tır. (Aynı eser, s. 47). Demek oluyor ki, faydalanılan kaynaklar, tenkit süzgecinden geçirilecektir. Kendisine gelinceye kadar sa-

dece **nakl**'e dayanan tarîh metodu, Görülüyor ki, **İbni Haldun**'la çok ileri bir hamle yapılmıştır.

İbni Haldun, tarîhi ve sosyal olayların sebeplerine de önem verir; «tarîhte daha ziyade **eşyanın hakikatine ermek** ister. Ona göre önemli olan, olayların kendileri değil, sebepleri ve tesirleridir.» Bunun için aranılacak nokta şudur: Bu oluş ve bozuluş âleminde, bu kevn ve fesat diyarında vukua gelen hâdiselerin esasını aramak, illetlerini bulmak.» (Aynı eser, s. 43).

Şimdi göreceğiz ki, Cevdet Paşa, tarîh anlayışında ve tarîhte tâkibedilecek usûlde **İbni Haldun**'dan hiç ayrılmamıştır.

İbni Haldun'un **Şerif**, **Celil**, **Azîz** sıfatlarıyla yücelttiği tarîhi, Cevdet Paşa da **Fenn-i celil**, **Fenn-i bi-adil**, **fenn-i kesir-ül menafî** tabirleriyle vâsıflandırmaktadır. (Bk. Tarîh-i Cevdet, tertib-i cedid, İstanbul 1309, s. 3 ve 15).

Tarîhin lüzum ve faydası:
Cevdet Paşa'ya göre «İlm-i tarîhin lüzum ve faidesi» şudur: «İlm-i tarîh efrad-ı nâsı vekayi ve me'ser-i mâziyeye ve vükelâ ve havası hafâyâ ve serâir-i muktezâyeye muttali edüp nef'i âmme-i âleme âit ve râci olduğundan âmme-i

— Şey —

*Ben mahcup bir çocuğum,
Kıpkırmızı olurum,
Ter içinde kalırım,
Gel söyletme o şeyi.*

— İlk —

*Gündüzden karar vermiştim:
Vardı birkaç yeni buluşum,
Yatakta şiir yazacaktım sevgilime
Elimde kalem uyumuşum!*

Eşref MURAT

eşhas müteleasına mecbul ve beyn-el-havâs makbul ve mergup bir fenn-i kesir-ül-menâfidir.» (Tarih-i Cevdet, s. 15). Tarihin faydası bu kadarla bitmez; tarihin lüzum ve faydası, devlet işlerinde de kendisini gösterir. «...Vükelâ ve havâs ilm-i târihten sâir eşhas gibi ahvâl-i zatiyelerince müteneffî olduklarından başka mesalih-i düveliyece dahi müstefit ve mütemetti olurlar. (s. 16).» Esasen, insanın yaratılışında geçmişi ve geleceği bilmek meyl-i mevcut olduğundan, insanoğlunun târihten müstağni kalmasına imkân yoktur: «Kaldı ki mâzi ve müstakbel ahvaline vâkif ve belki ezel ve ebet esrarını ârifolmaya insanda bir meyl-i tabii olduğundan alelumum nev-i beşerin bu fenne ihtiyaç-ı mânevîsi derkârdır.» (s.17). Görülüyor ki, Cevdet

Paşa'nın nazarında tarih, «bil-hassa terbiye ve telkin bakımından büyük bir ehemmiyet kazanmaktadır.»

Tarihin gâyesi:

Cevdet Paşa, tarihin gâyesini İbni Haldun gibi anlar. Yâni tarihin gâyesi olayların doğru ve yanlışını ortaya koymak, onların gerçek sebeplerini bulmak, ve nihayet, bu suretle, gelecek için bir ibret dersi çıkarmaktır. «İlm-i târihten garaz-ı aslî vukuatın sıdk-u kizbine ve esbab-ı hakikiyesine vukuf ile mûcip-i teyakkuz ve intibah olacak malumat iktisabından ibaret olmağın müverrihin vazife-i zimmeti fâide-i haber verecek ve medar-ı ibret olabilecek vakayinin esbâb-ı sahihesini te-tebbu edip de herkesin anlayabileceği veçhile selis ve münakah olarak ifade etmektir.» (s. 14). Halbuki bazı müverrihler bu yoldan gitmemişler, tarihin gâyesini ya «tekellüfat-ı münşiyane ile ibrâz-ı fazl-u hüner eylemek», yahut «jurnal yollu ruzmerre vukuatı söylemek» şeklinde anlamışlardır. Bu türlü eserlerin faydası olsa olsa, tarihe değil, «belki fenn-i inşaaya bir hizmet» sayılabilir. Cevdet Paşa, fayda'sı olmayan hiç bir şeyin tarihe girmesine taraftar değildir.

Istasyonda

*Siz vedalaşmasını bilmiyen köylülerim
En tabii hislerinizle dolup taşarsınız
Eminim ayrılık anında bile
Ağlıyamazsınız.
Kampana vurur, bir daha, bir daha..
Siz salkım salkım pencerelerde
Hep kollarınızı sallarsınız..
Bilinmez seyahatiniz niçin?
Ne yüksek tahsile giden var içinizde
Ne de balayına..
Belki askerden dönüyorsunuz,
Belki de iş bulmak için
Şehir şehir dolaşıyorsunuz?..
Siz benim rüyama giren,
Düşünçemde kalbur kalbur elenen
İnsanlarım...*

Yüksel SEZEL

Lüleburgaz

*Güneşi önüne katan sürüler dönmüştür
Vakit akşamdır yıldızlar ışıl ışıldır artık
Karanlıkların çocuğu Remzi
Şarkı düzmüştür Edirne bayırından aşağı
Üzüm toplayan yeldirmeli kızlar gelir
Başı dumanlı dağlardan, kekik kokan Balkanlardan
Derede ayçiçeği döven kızlar yıkanır
Ve harman meydanlarında hatıralar uyur
Gündüz güneş altında
Ölürcesine çalışanlar uyur
Sonra mayıs böcekleri doldurur geceyi
Kağınlar geçer, kamyonlar geçer yollardan
Ergene döne döne akar
Efkâr basar kasvet çöker insana
Güneşi önüne katan sürüler dönmüştür
Vakit akşamdır yıldızlar ışıl ışıldır artık.*

Ayhan HÜNALP

Y A L A N

Garra SARMAT

GEÇEN gün bir arkadaş ev arıyordu. Milyonlar sahibi, itibarlı bir kimsenin evi için aracılığını istediler. Evinizin boş olan dairesini uygun göreceğiniz bir para ile istiyoruz, dedim. Vah vah daha evvel ne için söylemediniz, bugün akşama kadar taşınmış olacaklar, cevabını aldım. O gündənberi iki ay geçti daire hâlâ boş duruyor. Sonraçan öğrendiğime göre ikibin lira istiyormuş, kendisi için aracılık ettiğim insanın bu parayı veremeyeceğini düşünen ev sahibi açık konuşacağına yalan söylemeği kârlı bulmuş olacak.

Fikirlerinden faydalanmayı düşündükleri aydın bir zatı, önümde, telefonla bir toplantıya çağırdılar. Telefonu kapandıktan sonra, arkadaşım, yalık, dedi. Bulunsaydı iyi olacaktı, bu cemiyet işlerine akıllı eren, faydası dokunacak bir insandı. Yarın Ankara'ya gidiyormuş, bir haftadan evvel

dönemeyeceğini üzür dileyerek söyledi.

Toplantının ertesi günü akşamı tesadüf o zatla beni karşılaştırdı. Siz Ankara yolunda değil misiniz, dedim. Nereden işittiniz, yoksa evvelki akşam .....beyin yazihanesinde mi idiniz, diyerek güldü. Ve bana bir şey söylemek fırsatını vermemek için düşüncesini tamamladı. Azizim bu bedavacı cemiyet işlerinden bıktım artık, nasıl olsa bir gün bu işlere bir son vereceğimi düşündümdü geçenlerde. Tesadüf o cemiyetin toplantısına getirdi dedi. Varlığından zaman zaman haz duyduğum arkadaş yalan söylüyerek bir toplantıya gitmemeyi sağlamış oluyordu. Doğru söyleseydi, daha iyi değilmeydi, dedim, kendi kendime.

Bunlara benzerlerini, hepimiz hafızamızın bir köşesinde bulabiliriz. Yalan bazan bir korunma bazan da bir tecavüz silâhı olarak kullanılıyor.

İki yıl evvel Bolu'nun kuzeyindeki orman denizlerinde görevli bir akrabamın yanına dinlenme günlerimi geçirmeye gitmiştim. Altına ışık sızdırmayan, göklere doğru uzanıp gitmiş çam ormanlarında geçirdiğim o günleri ömrüm oldukça unutmayı yacaktım. O, dünyada eşi bulunmayacağına düşündüğüm cennet gibi diyarları yirmi milyon Türkün görememiş olmasından da kendime üzüntü çıkardığım olmuştur.

Birgün, öğleden sonra iki dinlenme dakikalarımızın arasına uzaktan gelen balta sesleri karıştı. Genç mühendis birden bire fırladı. Haydi gidelim, bakın bir orman vakası göreceğiz, dedi. Çamların arasından uzanıp giden ince bir yoldan yürüdük. Gürültüye yaklaştığımız sırada, bizi uzaktan gören birisi öteye doğru seslendi. Balta durdu. Uzaktan fark edilen kalabalık karıştı. Koşuşmalar oldu, yığın hâlindeki tomrukların arasında saklanan kesilmiş genç fidanları gördük. Bunları kımın kestiyi cevabına onbeş yitmi kadar insan hep bir ağızdan, görmedik diye tekrar ettikleri cevabı verdiler. Genç arkadaşım asabilesen tavırlarıyla ısrar ettikçe, köylülerin gözleri döndü. Durumun iyice

İkinci perde ve Edip Cansever

*Durmuyordu yerinde aydınlık
Gösteriyordu ocağı
Gösteriyordu aresi
Durmuyordu yaşamak*

*Kadınla başladı perde
Kadınla doldu kalbim
İçice iki oda biri yatak odası
Niçin evlendiğimi düşündüm*

*Diş rıdâ nehir gürültüsü
Yataklar okşuyordu masayı
Nehir ocağın sıcaktır
İnsanın bir anda düşündüğü*

*Herşey iltına dönüyordu
Deniz altına*

*Kuvvet altına dönüyordu
Gittikçe değ şıyordu
Ayd nliğin mânası*

*İkinci perdenin sonu
Yalnız değildi sahne
Ben odamı düşündüm
Bir pipo üç iskemle*

Ömer Edip CANSEVER

gerginleştiğini fark edip mühendisin kolundan çekerek güçlükle oradan ayırabildim.

Akşam üzeri iki günlük yolun sonundaki istasyona doğru yola çıkan tomruk arabaları kafilesinden biri atını bize doğru sürdü. Affedersiniz bey, üzüldünüz amma ne yapalım, dedi. Arkadaşım ne için doğruyu söylemediniz de yirmi kişi elbirlig'yle yalan

söylediniz? — Ne yaparsın beyim, yalan yiğitin kalesidir. Doğruyu söylesek başımıza ne işler açılmaz ki. Bu yaşa gelinceye kadar biz neler gördük. Kusura bakmayın, diyerek uzaklaşıp gitti, idi. Yalan hangi yiğitin kalesidir, diye iki yıldır zaman zaman düşünürüm.

Cemiyetin başlıca hastalıklarından birinin de yalan olduğu muhakkaktır. Hem bazen bana öyle geliyor ki yalan bacakları sarmıştır. Yılan gibi ezilmezse çatıyı alacaktır. Fakat Nasrettin Hocanın hikâyesini hepimiz biliriz. Eşeğini istemeye gelen komşusuna, eşek evde yok cevabını veren hocayı, eşeğin, o sırada, damdan gelen sesi tekzip edince komşu hayretle; Hoca eşek yok demiştin? deyince — Sen bana mı eşeği mi inanacaksın, der. Nükteli sözleriyle öğündüğümüz Hocanın yalanı savunması hazin bir haldir. Fakat ben bu hikâyenin Hocaya ait olmaktan çok ona maledilmiş olabileceğini söyleyeceğim.

Evinde kendini arıyana, çoğuyla, yok dedirten ana ve babaların az olmadığını da biliriz veya işitmişizdir.

Parasızlıktan çeşitli içtimâî dertlerden zaman zaman bahsedilir de kimseye zararı olmadığı sanılan bu gibi mânevî

vî hastalıkların, eksikliklerin üzerinde hiç durulmaz.

İşi biraz geniş düşünecek olursak, bu hastalığın her milletin hayatının bir devresinde hüküm sürdüğü fakat irfan ve refah çoğaldıkça bu gibi mânevî hastalıkların yavaş yavaş ortadan kalktığı görülür, diyebiliriz.

Metafizik kıymetlere dayanan ahlâki inanış ve âdetlerimiz eskidiği ve yaşatıcı, ayakda tutucu kuvvetlerini kaybettiği için devrimlerimizin önemli taraflarını bu işler teşkil etmiştir. Yirmibeş yıldan beri mânevî kıymetler gidasını akıldan almaktadır. Bu kadarı belki evvelce akıldan fazla uzak kalışımızın bir reaksiyonudur. Bunun doğruluğu, kendimizi tek olarak değilde bütün bir dünyanın bir parçası olarak gözden geçirdiğimizde kendini gösterebilmektedir.

Ancak 1918 mütarekesiyle tamamiyle iflâs ettiği bütün dünyaca kabul edilmiş bir memleketin ortaya koyduğu hayat kabiliyeti, eskileri atıp unutmak ve yenileri benimsemek için daha bir çok zamana muhtaçtır. Bu, belki bizden sonraki neslin hayatında daha çok gerçekleşmiş olacaktır. Bugünkü aydınlarının, bu işde alışkanlıklarının üstüne çı-

kacak bir gayret harcamaları gerekmektedir. Bu yapılabildiği nisbette üzüntülü devirlerimiz kısılacaktır.

Birinci derecede Alman cemiyetinin yapısı üzerinde büyük ve müsbet etkileri olduğu şüphesiz olan Kant bu konuda da o millete çok büyük hizmetler etmiştir. Bakın Kant ne diyor. «Yalan insanîyetin şahsiyetini çamurlatan, kirleten bir şeydir. Yalan ne şekilde olursa olsun insanı kirletir. O suretle hareket et ki insanlığı gerek kendi şahsında ve gerek başkalarının şahsında bir vasıta değil bir gâye olarak kullanmış olasın.» Milletler büyük evlâtlarıyla nefes alırlar sözü, burada, ne kadar güzeldir.

Kant insanlığa doğru yolu, aklımızın iyi diye göstermekte birleştiği yolu göstermiştir. Ancak bunun aksini ileriye sürmüş ve bu yoldan memleketlerine, insanlığa hizmet etmeği düşünmüş büyük insanlarda az değildir. Bunlardan biri olan Makyavel bütün dünyanın tanıdığı bir insandır. Makyavel yalanı, yerinde kullanmanın doğru olduğunu kendî prensine tavsiye etmiştir. Bu büyük adam zaman-

nın çok bozuk ahlâki atmosferi içinde yazdığı prensiyle daha sonraki yüzyıllarda da rahat görmüştür. Bugün makyavelcilik, kaldırılmaları yalan ile döşenmiş yolları ifade eder olmuştur.

Göte, Mefisto'nun ağızından fışıldadığı kulaklara hep yalan söyler ve kötü âkibetlerinde bize, yüksek san'atı içinde, göstermiş olur.

Yalan çok ileri gittiği devirlerde bir çok sanat eserlerine konu olmuş ve insanlara, güldürücü örnekler hâlinde kendi kendilerini teşhir etmiştir. Sanatın eleman olarak kullanıldığı yalan, biraz da ele aldığı gerçekleri ifade etmek üzere, baş vurulmuş gerçek ötesi bir âleme aittir. Mitolojik devirlerden bugüne kadar yalan, sanatın bir parça da süsü olarak kullanılmaya çalışılmıştır.

Yalancının mumu yatsıya kadar yanar, diyen atalarımızı yalana zamanımızdan çok daha az müsamaha ediyorlarmış. Bugün yalan, yüzlerce mumluk lâmbalarını yirmi dört saat yakabiliyor ve kendini yerine göre alkışlatıyor bile.

Yeni Şiirimizin Tekâmülü

Ahmet SEVSEVİL

T STANBUL'dan gelen günlüklerden birinde okudum şu haberi: Artık gönüldeşlerimiz eski yazımsal ilkeleri, kuralları savunmanın çıkarsızlığını anlamışlar, modern acun yazını kucaklayabilen bir görüş beğeniyle yeni ilkeleri dörüt alanına getireceklermiş. Dörüt dedim de usuma düştü, apansızın bir düşünce aldı beni; ya eski şiir ilkelerini tarama yaparken bugün hoşlandığımız yanlarını da atarsak, ya bu yazımsal gelişmenin, başarılı oluşun sevimsenmiş yanlarını, örneğin Tanzimatta olduğu gibi büsbütün bırakıverirsek elimizden gerçekten düşünülecek olursa bu yüklü is, en zorlu sorunun vazicilar başına gelmiş, bir de onları yeni ilkeleri benimsememekle vağınlıyor «ittiham». kızdırıp darıltıyoruz hic vaktan.

Şimdi gelelim yazımızın konusuna. Zaten söz dönüp doluşup oraya çıkacak: Yeni şiirimizin gelişmesi yolunda ne-

ler düşünebiliriz? Bu gelişmenin şimdiden örnekleşecek şahıslarını göstermek elimizde midir? Gençliği güdümsüz sanan ardan değilim. Bunun aksini söylemek gençliğin bir ereğe bağlanmadığını, bir ülkü arkasından gitmediğini, düşüncelessiz çalışıp yaşadığını söylemek, düpedüz sanat ve memleket için üzünülecek bir şey demek olan ilgisizliğini ortaya vurmaktadır. 1908 sonrasına bakalım: Genç yazarlar Türkçe'leştirme savında ve ulusal benliğini bulmak amcındadırlar. 1928 de Yedi Meş'aleciler büyük bir yenileşme çığırı açılmasına önayak oldular ki buna dudak büktüler küçümsediler onları. Önsözlerinde:

«Yazılarımızı tetkik ediniz; kendi dar hususiyetimize, aşkımıza, sevinç ve kederlerimize ne kadar az yer verilmiş olduğunu göreceksiniz. Canlılık samimiyet ve daima yenilik... Bizi müşterek bir eser neşrine teşvik eden düşüncelerimizi bu suretle izah edebi-

lizir...» diyorlar. Bu gerçekten pırlınlı bir yenilik çığırı oldu. Bizde tabiatın anlatıla anlatıla okuyucuları usandırmış güzellikleri yerine kişinin, kişilerin gerçek duyguları, samimi, içten düşüncelerine eğilmek, yenilik kapılarını ardına dek açmak düşüncesi ilk olarak bu «Yedi meş'aleciler» in şiirleriyle başladı. E. Behzat «Kaos» adlı şiir betiğinde yazdığı önsözde şunu diyor: «Görünen kelimelerle bu âlem arasında dakikli bir fikir muvazelası kuramıyana bunlar bir şey söylemez». Frenk betiklerini karıştırmıya lüzum yok önce kendimize bakalım, kütüphane raflarında eskiyen kitapları okuyalım, yeter.

Bir şiiri okurken mısraların konu ile ne ilgisi var, hepsi divan edebiyatında olduğu gibi başlı başına bir anlam taşıyor mu diye düşünmeyenlerimiz var. Açıkça söyleyeyim ki bize kesin gerçekler bulanlardan çok, bildiklerini, iyi bilmediklerini sorup anlayabilen, gönüllerindeki kapalı kalan düşüncelere cevap arayanları tercih ederim. Çağımızın en çok okunan, sevilen konularını bulupta okuyucularına onları yeni bir konudur diyerek sunanları, öteki konuları düşünmek istemeyenleri hiç aramam, bir yerde gözüm ilişse

almam, elimdeğse okumam bile, «Gece» yi anlatmak için bin dereden su getirirler, «akşamın kızillığı» yüzlerce kez söylenilmiştir; aramak yaratmak, değil eskiler ne türlü yaşamışlarsa ille öyle yazacaklar, amazlar içlerinden bu taklit etmek duygusunu. Eskiler neleri güzeldir diye anlatmışlarsa ille onları anlatacaklar (bize; bu hiçte iyi bir gidiş değil bence. Neyse her koyun kendi bacağndan asılır, Romancı romanı için çalışır, ozan şiirleri için; biz yalnız o romanlarda o şiirlerde bulduğumuz güzellikleri, gönlümüzü ürperten düşleri, pırlınlı yenilikleri, beğendiğimiz dörüt işçiliklerini anlatmakla, önceden söyleyivermekle yetinelim.

Sürrealist ve symbolistlerin sözü geçtiği çağlarda bile azınlık için belirtilen sanat ülküsünü kullanmak, güzeli, yani kendileri için güzel tanıdıklarını söylemek, kendi özel yarğularına uyabilen konuları işlemek modası vardı. Amma sanat modanın etkisinde bilmem ne derece kalabilir. O, dâima yeninin arkasındadır, bugünün yaşayan konularını arar, bulur. Edebiyat yapmak diye bir batı modası geçti bize, bunu önce getiren Tanzimatçılardı, Serveti Funun o-

F e h a m

Gün vurur insanları.
Rüzgâr vurur gün olur;
Gölgeler vurur gölgeler.
Gurbet dediğin zaman zaman.

Sonra akşamlar,
Nice akşamlar olur Feham.
Karanlık zehir gibi çöker sokaklara
Akşamlar olur akşamlar,
Bakarsın yat boruları çalar
Bir arda kaynaşır sonra durulur kışlalır

Aynalar vuruyor insanı aynalar,
Bu böyle olmaz doğrusu;
Kanpanalar vuruyor bizi kompanalar
Tek çare var önümüzde
Dostlar;

Sarılıp halden anlar gölgelere,
Başımızı alıp kaçmak;
Ne sabah demek ne akşam
Böylece kurtuluruz belki Feham...

Burhanettin ŞAVLI

kulu ise hiç değiştirmede, boş sözlerle avunmak, sanat için sanat diye direnmek bu güne dek süregeldi, tellim kurtulamadık ondan. Yığın yığın sözleri bir araya getirmek suretiyle konuşmak sanat değil, sun'ülktir. Sanatın lûgat anlamı ise bambaşkadır. Olgunlaşan bir kimse ise, yazın alanında eskleyen bir dörütmen ise toplum içine bizzat karışarak konusa konuşa daha duru bir dille konuşmak ve yazmak alışkanlığını kazanır. Ah! keşke düşüncelerimizde daha içten, daha samimî ola-

bilsek, kişinin gerçek düşlerini, gerçek duygularını sanat zaruretlerini bertaraf ederek anlatabilsek!

Gerçek ozan, gerçek dörütmen vezin zarureti hissetmez, ne edebiyat yapmaktan başka birşey olmayan bol sıfatlar kullanır, ve ne de akademik üslûp sahibi olmayı, güzel yazmağa çalışmayı arar.

İzmir'de yavaşta olsa kendini hissettirmeğe başlayan edebi bir atmosfer, çıkarılan dergilerin kısa bir müddet yaşaması bile memleket kültüründeki ilerlemenin tanıklarındır.

Dergi yaprakları arasında gençlerin kendi açtıkları köşeler vardır; ben hep oraları okurum. Henüz dalında tomurcuklanan duyguların, pırlantıları, esintili örneklerini okumak, bence çetretilli söylenilmiş yazıları savunmaktan yegdir. Aruz vezni savunmakta direnenler için gösterilecek örnekler bunlar içinden kolaylıkla çıkarılabilir kanaatindeyim. Bu şiirlerde şekil korkusu yok. Kafiyeler bile dilin kazandığı geniş olanaklar içinde yeni bir akış, kendine göre bir gidiş bulmuş. Yarınki Türk şiiri, amma büyük şiir aruzun tantanalı âhenginden değil hecenin gösterişsiz akışından doğacak.

Haşimane yazmakla şiirde bir melânkolî kazanmak isteyenler dâima yanılmışlar; şiirin üslûbu çok başka niteliktedir. Her şiir denilebilir ki gideceği yer üstünde yazılmamış, fakat okuyucuları bilinen bir mektup gibidir. İngilizcede Shakespeare'in tiyatro sanatının mükemmeliyetini belirtmek için parlak bir söz vardır: Within that circle none durst move lut he. Bunun bizim dilimizdeki karşılığı «Bu çerçevede içinde ondan başka kimse kımıldayamaz» dır. Eğer şiir sanatına gerçek değeri verilecek olursa sana-

tın önemi daha gücün anlaşılabilir. Ahmet Hamdi Tanpınar hecenin zamanımızda en kuvvetli şairidir:

Bağrında bir bıçak yarası
boşluk,

Simsiyah kesilir gözünde
ufuk.

Siyah açar güller ve siyah
öter

Ömrüm gecesinde bütün
bülbüller

Bu şiiri neo-klâsik bulanlar olacaktır, amma ben bu şiiri yeni şiirimizdeki tekâmülün eşitsiz habercisi sanıyorum. Cahit Sıtkı'nın Varlık'ta çıkan şiirini de belki okumadınız; adı «Bayram Yemeği»

Korkarım felekte bir gün
Bir bayram yemeğinde

Anam babam gibi kardeşle-
rimde

En güzel dalgınlığımda öm-
rüm

Beni gurbette sanıp
Keşke gelseydi bu bayram
diyecekler

Sözümü bitirirken yeniler içinden kuvvetli sandıklarım-
dan bir kaç isim daha söylemek gerekirse C. İrgat, C. Külebi, A. İlhan, N. Akgün ve İ. Burdurlu dilimizin en geniş imkânlarını kullanabilen ozanlardır diyorum.

Şiir Sanatı (*)

İbrahim Zeki BURDURLU

Bugüne kadar mem-
elketimizde güzel
sanatların çeşit-
li dalları üzerine
yazılmış kitapların listesi kaba-
rık bir yekûn tutmasa da kü-
çümsenecek bir toplamda da
değildir. Tercüme ve telif bu
cins kitapların, gayelerinde
birleştikleri, güzel sanatların
türleri dallarına dair bilgiler
verdikleri görülür.

Şiir üzerinde, söyleyeceğimiz
söz pek çoktur. Hem, dergiler-
de, gazetelerde, hem de gü-
zel sanatları konu edinen de-
ğişik kitaplarda şiir üzerine
söylenmiş düşünce ve fikirle-
ri bulmak güç değildir. Fakat,
çoğunun klâsik nazım biçimle-
rinden, kurallarından söz aç-
ması ve çok defa öğretici bir
metod gütmeleri, işi, sanat se-
viyesinden indirmektedir.

Varlık dergisini çıkaran ve
yayımlarını idare eden Yaşar
Nabi, 1947 - 1948 yılları için-
de, Türk Edebiyatına, Türk
Hikâyeci ve şairlerinden epey-

[*] Şiir sanatı, Yaşar Nabi
Nayır, Varlık yayımları, 1948,
125 sahife, 100 Krs.

ce örnek eser kazandırdı. Bil-
hassa, genç yazar ve şairlere
önem vermesi, hiç bir kitap-
cının cesaret edemediği yeni
eserleri basıp dağıtması, sa-
nat hayatımızda verimli, iyim-
ser yankılar bırakan bir olay
olmuştur.

Son kitapları arasında Ya-
şar Nabi, «Şiir Sanatı» adlı ki-
tabını da yayınladı. Şiirin ne
olduğu, ne olmadığı, çeşitli
yönlere, çeşitli yazarlar ta-
rafından incelenmiştir. Bu e-
ser, bu ayrı düşünce ve gö-
rüşleri bir araya getirmiş, bir
çok bakımdan «Şiir» mefhu-
munun açıklanması yapılmış-
tır. Kitap, gerek Çarp yazar-
larına, gerekse Türk yazarla-
rının eski ve yenilerine yer
vermesi bakımından bir önem
kazanıyor. Bu önem, şiir üze-
rinde durulmuş, düşündürmüş
olması dolayısıyla bir kat da-
ha artar. Türk yazarlarının
böyle zorlu bir konuda, verim
sağlayan bir hünerle kalem oy-
natmaları insanın gururunu
artırır.

Kitabın ön sözünde Yaşar
Nabi, kitabın düzeni hakkında
şunları söylüyor:

«Şiir Ahmet Hamdi'nin de-
diği gibi, güzel sanatların en
millisi olduğu için, bu eser
yalnız yabancı şair ve münek-
kitlerin hükümleriyle meyda-
na getirilemezdi. Onun için
son devirlerin, yani bizde ha-
kiki şiir anlayışının yayılıp
yerleşmeğe başladığı şu son
beş yirmi yılın yayınlarını el-
den geldiği kadar tarıyarak en
salahiyetli kalemler tarafından
şiir üzerine yazılmış en değer-
li düşünceleri topladım. Mev-
zularına göre sıralayıp sözün
gelişine göre birbirine ekliye-
rek mümkün olduğu kadar
düzenli ve derli toplu bir eser
meydana getirmeye çalıştım.
Bu eserde yanyana sıralanan
görüşler arasında bir birini
tutmayan, hattâ birbirini nak-
zedenler olduğu ileri sürüle-
cek. Şiir kadar çapraşık, anla-
şılması güç bir mevzuda, bu
türleri tezatların, hattâ aynı ka-
lemden çıkmış olmasına bile
şaşılabılır mi? Aynı ayrı görüş
zaviyelerinden baktıkça he-
pimizin hergün bu mevzu üze-
rinde az çok birbirinden fark-
lı hükümlere kapılmıyor mu-
yuz? amma ben bu eserde
esasta ve ruhta birbirinin ta-
ban tabana zıddı, uzlaşmaz ka-
naatler bulunduğunu pek zan-
netmiyorum. Bu kitap şiirin
nasıl yazıldığını, ne olduğunu
değilse bile ne olmadığını gös-

tarmıye yarasına gene büyük
bir iş görmüş olacaktır.» Sa. 5

Şu geçen yirmi yılın şiir ala-
nı, birçok imzalarla dolmuş
boşalmıştır. Bu akım, bize,
yeni yeni şairler kazandırmış-
tır. Fakat, şiir, bir memnu
meyva sihr'iyle sadece şairle-
rin ve şiir sever okuyucuların
kafasında açıklanmadan kalmış-
tır. «Şiir nedir, şiirin tanımı,
mahiyeti, faydası, bir ihtiyaç
oluşu, bünyesi, yapısı, söz sa-
natı oluşu, öz şiir meselesi,
şiir ne değildir, şiir iklim işi-
dir de, şiirde gerileme olmaz,
her şiir bir eserdir, şiir gele-
negimiz, Divan şiirinin kuv-
veti ve zaafı, folklor ve şiir,
şiirimizde Anadolu, şekil ve
mâna, nesirden kaçmak, şiiri
anlamak, asıl yeni şiir mâna-
lıdır, şiirde mevzu, vezin me-
selesi, Kafiye meselesi, şiir
öğretenler, edebiyat kitabı ve
şiir, estet ve şair, şair ve mü-
nekkit, şiir ve cemiyet, şiir ve
politika, Devrimizin hususiyet-
ti.» Konuları incelenmiş, ay-
rıca, «Yeni şiir dâvası, günü-
müzün temayülleri, şiirin şah-
siyeti, yeni şiir, şiir ve fikir,
yenilik, şiir bir tazelenmedir,
şiir anlayışımızda yeni bir de-
vir» başlıkları altındaki dü-
şünce ve mütalealar eklen-
miştir. Böylece şiir sanatı çok
yönlü ve tek ülkülü bir kitap
hâlinde, şiirin mahiyetini ör-

taya koymuş bulunuyor.

Bu ayrı ayrı yazarların düşüncelerinden öğrendiğimize göre şiir sanatı bir çok yönlerden, zaman zaman ele alınmış, hemen her yazar şiirin tarifinin yapılamayacağı sonucuna varmıştır. Kléber Hædens, «şiir tarif edilebilseydi yüz türlü değil bir türlü şiir tarifi olurdu» diyor. Tarif ve tanıtımın, bir kural tanımadığı söylendikten sonra, bu ayrı ayrı yazılarda, şiirin şu vasıfları açıklanıyor: «Şiir, hudutları en dar olan sanattır. Şiir yazıldığı dilin içindedir. Belki bir bakıma tek milli sanat şiirdir.» (Ahmet H. Tanpınar). «İycaat, muhayyilenin maddî eşyaya tatbiki demektir» (Y. W. Mackail)

«Şair hayalinin ürünleri uydurma değil gerçektir. Muhayyileyi küçümsemek, görmek mucizesini reddeden bir köre benzemek demektir. Hayal gücü olmayan yerde, bençilik ve ölüm vardır.» (Robert Lynt) Bu şekilde ana konuların açıklanmasından sonra şiirin doğuşu, şiirde mevzuun öneminin az oluşu, şiirin yaşanılan zamandan bizi uzaklaştırması rüya ve hâtıranın değeri; şiirin doğuşunda şairin ruh durumunun önemi; dilin vasıta olmadığı; şiirde bir mânânın bulunduğu; Bunun an-

cak bir vasıta bir kisve oluşu; şairane olan şeylerin şiire tam olarak geçemeyeceği; Şiirin konusunun sınırsızlığı; şiirin mutazam bütünlüğü, taklit edilemeyeceği, tam bir eser oluşu» özellikleri de örneklerle anlatılıyor. Bu paragraflardan başka şiirin hemen hemen her ögesi üzerinde duruluyor, yazarların kendi görüşleri ayrı ayrı belirleniyor.

Şiir sanatı, bir bölümünde de yeni Türk şiirinin üzerinde duruyor. yeni şiiri savunan yazarlar, ayrıca, şiirin öz vasıflarına da dokunuyorlar. Böylece yeni şiirin ülküsü, saf ve şiirin benliği gibi ortaya çıkıyor. Bu yolda Nurullah Ataç: «Yaşamak hazı bugünkü şiirin içkalıbıdır.» Ahmet Hamdi Tanpınar: «Onların şekil düşmanlığı fantazileri, bazılarında çiy realite düşkünlüğü ve bazılarında yeni bir gayri şura gidiş arzusu şiirimiz için bir nevi zenginlik oldu.» Sabahattin Eyüboğlu: «Şiirde yeniyi bulmak, yeni zamanların sesini vermek, her her şeyde olduğu gibi bir zanaat bir erbap işidir.» Ziya Osman Saba: «Yalnız modadan ibaret kalan ve modaya uymak için yapılan yeniliklerin, sanat dünyasını zaman zaman sarımsan gerçek ve yaratıcı yenilikle bir ilgisi olmadı-

Memleket Notları :

PEYNİR

Orhan HANÇERLİOĞLU

UYANDIĞIM zaman canım güzel bir kahvaltı etmek istemişti. Sütüyle, peyniriyle tam köy işi güzel bir kahvaltı... Yattığım odanın alçak penceresinden güneş, yeni doğmuş bir

ğını söylemeye hacet yok » Cahit Sıtkı Tarancı. «Günümüzün sanatkârı da her zamanın sanatkârı gibi, tabiatla içinde yaşadığı muhit, şartlar ve sair bakımından elbette ki bu cemiyetten sesler verecektir.» Behçet Necatigil: «Dünya durdukça duracak insanoglundun yalın halini, galip telâşını, derdini sevincini veren sanat; kitaplarını şantajların hayatın gerçek dilini söyleyen sanat yeni kalır.» Cahit Külebi: «Yeni şiir garip olmadığı gibi mantıksız da değildir. Bilâkis şiirimiz hiçbir devrinde

bugünkü kadar aklın süzgecinden geçmemiştir» diyor.

Şiir sanatı, böyle bir yazı çerçevesi içinde kalamıyacak kadar dar bünyeli bir kitap değildir. Onu, okumak, her halde okuyucularımıza çok şeyler kazandıracak, hiç olmazsa, bu konu üzerinde, değişik şahsiyetlerin fikirlerini tarafsızca verecektir. Bu bakımdan, Şiir sanatını, şiir üzerinde tek ve çok yönlü fikir dinlemek stiyenlere tavsiye ederiz.

her ne bahasına olursa olsun malını satmayı aklına koymuş olan satıcıların insanın tüyle-rini ürperten feryatları... Bu-rada kâinat size « kendi ken-dine ne yapacağını düşün, ona göre hareket et. Ben sana ka-rışmıyorum. » der gibidir. Üs-tünüzde hiç bir yabancı tesir hissetmezsiniz, vücudunuzda rehavetle zindeliği aynı zaman da duyarsınız. Önünüzde u-zun ve sakin bir gün vardır. Bu dekor içinde çalışmanın hiç de yorucu olmayacağını sezersiniz. Fakat her şeyden evvel iyi bir kahvaltı etmek şarttır. Ben de bu düşünceyle, uyanır uyanmaz kasabadan beraberimde getirdiğim kü-çük çantayı karıştırdım. İçin-de her şey vardı. Yalnız pey-nir eksik.... Köyün kâhyası kapımın önünde emirlerimi bekliyordu:

— Peynir bulunur değil-mi?... diye sordum.

— Buluruz beyim.

— Al şu parayı.. Hem boz-duruver, hem de bana yarım kilo peynir al.. Kâhya bir müd-det sonra mavi çiçekli bir ta-bak içinde insana taktir edil-miş süt hissini veren beyaz, tereyağı kadar yumuşak, ne-fis bir peynir getirdi. Fakat parayı bozdurmamıştı.

— Halil ağadan aldım. Şim-di dursun parasını akşam alı-rım dedi. Ben de parayı boz-durmadan getirdim...

— Pekâla... Diye cevap ver-dim. Ve iyi geçirilmiş gecele-rin sabahlarında duyulan bir iştiha ile kahvaltımı etmiye koyuldum.

* * *

Köyde ikametim bir hayli uzayacağı benziyordu. İşle-rimi henüz bitirmemişim. Ba-zı hususlarda bana malûmat vermesi icabeden muhtar yü-reğinden hastaydı. Esasen bu-rada iki nevi hastalık vardır: Ya sıtma, ya yürek... Köylü-ler bütün dertleri bu iki isim altında toplamışlardır. Grip-ten vereme kadar bütün ateşli hastalıkların adı sıtmadır, ka-racığerden dalağa kadar bü-tün iç hastalıklarının adı da yürek.... Köyün muhtarını a-rattığım zaman:

— Hastadır yatıyor dedi-ler.

— Nesi var aceba?..

— Yüreği ağrıyormuş...

İşte böylece « yüreğinden » hastalanan muhtar benim de işlerimin bir müddet geri kal-masına sebep olmuştu. Mama-fih bu hal canımı sıkmış de-

ğildi. Bilâkis buna memnun oluyordum. Lâkin şu peynir meselesi olmasa... Bu sözleri-mi belki garip bulacaksınız. Bu peynir meselesindeki esrar beni bir hayli düşündür-dü. Size bunu tamamiyle an-latacağım:

Köydeki ilk alışverişlerim-den bir kaç gün sonra tekrar peynir almamak istedim. Ber-mütad istediğim nefis peyniri bana yine getirdiler. Fakat... Parasını sabah almadılar. İlk zamanlarda köylülerin bu «pey-nir parasını sabahleyin alma-mak» manilerine pek ehemmi-yet vermemistim. Lâkin teker-rür eden vak'alar neticesinde bu hal merakımı mucip olma-ya başlamıştı. Dikkat ediyordum: Bana peynir satanlar sattıkları malın parasını mutlaka ak-şam üstü gün batarken alıyor-lar... Acaba bunun sebebi neydi?. Sabah vakti bu köyde uğursuz mu sayılıyor?... Bir hayli zaman devam eden bu esrarlı alışverişlerimden birin-de ısrar ettim ve kahyaya:

— [Parasını vermeden pey-niri alma... Diye tenbi hettim. Fakat nafile... Daima peynir-le beraber param da geri geli-yordu. Bundaki sırrı keşfet-meyi okadar istiyordum ki, «yüreği» iyileşipte yanıma ge-len muhtara işimden evvel bu-

nu sormaya mecbur oldum. Muhtar, yaşlıca ve pişkin bir Trakya köylüsüydü. Gülümse-di:

— Öyledir beyim dedi. Bi-zimkilerin âdeti böyle...

— Pekj amma bunun mut-laka bir sebebi olacak...

— Elbette sebebi var, se-bepsiz ne olur ki?... Sen ilk defa peyniri kaçtan almıştın?..

— Elliden...

— Sonra?

— Altmıştan...

— Daha sonra?

— Yine elliden veya ellibeş-ten... Hatırimda iyice kalma-mış...

— Tamam. Bak bunun sebe-bini sana ben anlatayım: Bi-zim ağalar buradan piyasayı kestiremezler, on para zarar etmekte işlerine gelmez. Onun için sana peyniri satınca yola düzülürler. kasabaya kadar gidip o günkü peynir piyasa-sını öğrenirler. akşam gelince-de tabii paralarını isterler...

Trakya köylüleri... Sizleri ömrüm oldukça hatırlayaca-ğım. Sizler benim daima göz-lerimin önünde bulunacaksınız: Bütün zekânız, bütün ga-rabetleriniz ve istihza ile safi-yet arasında bir mâna ifade eden sevimli tebessümleriniz-le...

Meş'ale Tutan Delikanlı

Samim KOCAGÖZ

AMBALAR önce söndü. Uzunca bir zaman karanlıkta kaldık.

Sonra birden bire salonla beraber sahne de aydınlandı. Daha sonra yalnız sahne aydınlık kaldı. Temsil başlamıştı. Daha başlangıçta ışıkların beceriksizce idaresi canımı sıktı. İtiraf edeyim ki, bu amatörlerin oyunundan öyle fevkalâde bir şey beklemediğim. Zaten formalite icabı bulunmam lâzımdı. Bütün hüsnüyetime rağmen perde açılır açılmaz içime bir sıkıntı bir üzüntü göktü. Hemen kalkıp kaçmak aklıma geldi. Fakat kaçamazdım. Söylenmesi doğru olmayan bazı sebepler beni oturmaya mecbur ediyordu. İster istemez, sahnede olup bitenleri seyretmeye koyuldum. Oynayanların en küçük bir hareketi bile bana dokunuyordu. Bu kadar beceriksiz, bu kadar toy insanların ağzından çıkan Şekspir'in sözleri bile sinirime dokunuyordu. Bir ara farkında olmadan Şekspire de içerlemeye başlamıştım ki, hemen aklıma ba-

şına topladım: Onun ne suçu vardı sanki... Muhakkak şu temsil bitinceye kadar yattığı yerde kemikleri takır takır birbirine çarpacak, üzüntüden sadece ruhu değil, — eğer çürümediyse — kemikleri bile muazzep olacaktı. Artık, gözlerim sahneyi görmüyor, kendi kendime bir takım düşüncelerle meşgul oluyordum. Beni sık sık rahatsız eden sadece, Otello'nun bir harem ağasını andıran sesiydi... «Hey yârabbi diyordum, kendi kendime, şu sanatın sanat eserinin, hiç de fenasına ve ortasına tahammül edilmez. Fena bir eser, fena bir piyes zaten sanat eseri değildir. Fakat iyi bir piyeste kötü oynanır, — Günahı oynayanların boynuna — hiç dayanılmaz.» Gerçi benim bu sanat işlerine dair pek bilgim yoktur ama, nedense iyi bir sanat eserini kendine göre severim. Ona hakaret hiç bir zaman af edemem. İşte tam düşüncemin burasında iken, gözüme sahnenin bir köşesinde meşale tutan bir delikanlı ilişti. Elinde tuttuğu meşale, ince sarımsın yüzünü hafif bir kı-

zıla boyamıştı. Renkli muhafız elbiselerinin içinde, iri kemikli, atlet yapılı bir genç olduğu görünüyordu. Fakat, —aramızdaki mesafeye rağmen— gözlerinin içinde elinde tuttuğu meşaleden daha canlı, daha renkli bir ışık yandığını hissettim. Bütün bu dikkatle sahnede olup bitenlere bakıyordu. Önünde bir aşağı bir yukarı dolaşan Otello'nun yüzüne doğru, elinde tuttuğu meşaleyi hafifçe eğiyordu. Artık, oyunda bu figüran delikanlıyı keşfettikten sonra benim için komedi başladı. Bu insanî komedinin içinde insan, sadece sanata karşı duyulan sevgi, hayranlık, istek ve cazibenin insanı vardı... Meşale tutan delikanlı artık yavaş yavaş gözlerimde büyüdü. Şekspir'i Otello'yu, temsili etrafımı unuttum. Salon bomboştı. Meşale tutan delikanlıyı seyrediyordum. Daha doğrusu, sanat karşısında yıkılan, ona sonsuz bir sevgi besleyen, onu anlamaya savaştan bir insanı seyrediyordum: O, meşale tutan delikanlı, bir ara kendini unuttu. Sahnede cereyan eden hâdiselere kendini kaptırdı. O kadar ki, kendi meşale tutmak rolünü, vezifesini unutacak kadar. Gözleri büyüdü. Eğildi, dikkatle bir çığırkan gibi bağırarak Yago'nun yüzüne

bakmaya başladı. Yüzünde bir çocuk sevinci, bir çocuk hayreti vardı...

Sonra sahneden çıkması icabetti.

* * *

Ben yine düşüncelere daldım: Fakat, önümde oturan bir ihtiyar kadının sözlerine istemiyerek kulak kabartmak mecburiyetini hissettim. Kadın, yanındaki yaşlı adama, «bizim çocuğu gördün mü?» diye sordu. Öteki sadece «meşale tutuyordu gördüm!...» Cevabını verdi. Sonra bir müddet konuşmadılar. Biraz sonra tekrar aralarında fısıldaşma oldu: Yaşlı zat:

— Bu tiyatroculuk hem zor, hem de karın doyurmayan bir iş...

Kadın cevap verdi:

— Çocuk çok hevesli...

— Gelir geçer...

— Bununki pek geçeceğe benzemiyor... Uykusunda bile, birtakım tuhaf kalın sesler çıkararak, gâvur isimlerini sayıklıyor... Bağırıyor! Yaşlı adam birden bire döndü:

— Tiyatrocu olmasını istemiyorum. Anladın mı? Ben onu bu kadar yıldır tiyatrocusu olsun diye okutmadım...

Perde tekrar açıldı.

* * *

Meşale tutan delikanlı bu sefer sahnede elinde bir kılıç

ile göründü. Kıyafetini ve yüzünün makyajını değiştirmişti. Bütün perde boyunca bir tek hareket yaptı: Kılıcını çekip birisinin üzerine yürümek... Belki benden başka kimse bu delikanlının biraz evvel meşale tuttuğunun farkında değildi. Gözlerinin içi yine parlıyor, rolünü heyecanla cesaret ve ciddiyetle yapmaya çalışıyordu. Benim için sahnede yalnız yalnız o vardı. Büyük bir aktörün oyununu bu kadar büyük bir zevkle seyredemezdim. Onun en küçük bir hareketinde, sahnede olup bitenleri takip edişinde ve kendini sahneye uydururunda büyük bir aktörün inceliği vardı. Sessiz sadasız ikinci hattâ üçüncü plânda duruşunda bile, sahneyi dolduran bir azamet vardı.

Önümde oturan yaşlı bayan, kocasının kulağına eğilerek tekrar fısıldadı:

— Bizimkini gördün mü?

— Gördüm, elinde kılıç var...

Biraz sonra oyun bitti. Şaşa kaldım. Bense başlangıçta bu işin sonunu nasıl getireceğimi düşünüyordum. Farkında olmadan sonu gelmişti. Çıkar-ken, iki yaşlı gözden, kaybetmemeye gayret ettim. Kararı koca, bir elektrik fenerinin altında uzunca bir zaman bek-

40

lediler. Sonra genç bir adam onlara yaklaştı. Bu, meşale tutan delikanlıydı. Bende fark ettirmeden arkalarından yürüdüm. Delikanlının ilk sözü «nasıldım» oldu. Babası, bastonunu taşlara vurarak «Fena değildin!» cevabını verdi. Delikanlı bir Adım önünde, gözleri caddenin boşluğuna takılmış, başı dik, duruyor, sarışın yüzünü lâmbalar solgun bir şekilde aydınlatıyordu. Sonra birden bire döndü. Anasına babasına, sakın bir sesle. «göreceksiniz, dedi, günün birinde Hamlet'i oynayacağım!» Ona hiç cevap vermediler. Zaten cevap beklemiyordu. O şimdi gözüne, insanların ezeli ve ebedi derdlerinin caresini arayan, insanlığın ezeli ve ebedi korkusu ölümü, bir insan olarak düşünen Hamlet gibi görünüyordu. Evet dedim, kendi kendime, bu delikanlı, bir gün elbette tuttuğu meşalenin ışığı altında san'ata, tuttuğu meşalenin ışığı altında, bir gün Şekspir'i Hamlet'i kimsenin hiç bir aktörün oynayamadığı bir tarzda oynayacak!» Meşale tutan delikanlının peşinden hiç üzülmeyen ayrıldım. Onu nasıl olsa günün birinde yine sahnede görecektim. Zaten Türkiye'de meşale tutan birtek delikanlı değil, birçok meşale tutan gençler var...»

T. C. ZİRAAT BANKASI 1949 YILI

Vadesiz tasarruf ikramiyeleri tutarı

300.000 Lira

4 adet	25.000	liralık
4 »	10.000	»
4 »	5.000	»
8 »	1.000	»
12 »	500	»
32 »	250	»
580 »	100	»
1200 »	50	»

PARA İKRAMİYELERİ VARDIR.

İkramiyeye iştirak için çekiliş tarihlerinden bir ay evvel tasarruf hesabınızda 100 lira bakiye bulunması kâfidir.

Hesaplarında 100 liradan fazla bakiyesi olanlar her 500 lira için ayrı bir kur'a numarası alırlar.

Çekiliş tarihleri: 28 Şubat, 30 Mayıs, 31 Ağustos, 30 Aralık

Memlekette tasarruf hareketinin inkişafına hizmet arzusunda olan

**OSMANLI
BANKASI
AİLE SANDIĞI
TASARRUF CÜZDANI**

Hesabına tevdiat yapanlara kura suretiyle ikramiyeye tevziine karar vermiştir

**İZMİR
ESNAF ve AHALI
bankası**

1.000.000 T. L. Sermayeli

T. A. Ş.

MERKEZİ — İZMİR
Şubeleri : Ödemiş, Turgutlu,
Salihli, Alaşehir.

TELGRAF ADRESİ

her yerde
ESNAF

Foto Altınordu

**KERİMADIR
MUSTAFA BEY CADDESİ — İZMİR**

TEL : 2 4 5 0

Türkiye İş Bankası

Küçük Cari Hesaplar

1949 İKRAMIYE PLÂNI

5	Ev	(Ankara'da ve İstanbul'da)
5	Arsa	(« «)
1	10.000	Liralik
2	5.000	«
4	Tahsil Sigortası Beheri	4.000 L.
4	Hayat Sigortası Beheri	4.000 L.
4	Cihaz Sigortası Beheri	3.000 L.
4	2.500	Liralik
15	1.000	«
25	500	«
60	200	«
150	100	«
200	50	«
500	20	«
200	10	«

Çekilişler : 1 Mart, 21 Nisan «Yalnız Çocuk hesapları için» 1 Haziran, 25 Ağustos, 1 Kasım «yalnız kadın hesapları için» 1 Aralık ; tarihlerinde yapılır.

TARİŞ MARKASI NEFASET GARANTİSİDİR

TARİŞ Üzüümü — TARİŞ İnciri — TARİŞ Şarabı

TARİŞ Zeytinyağı

TARİŞ Sabunu — TARİŞ Sirkesi

İZMİR İNCİR ve ÜZÜM TARIM SATIŞ Kooperatifleri
Birliği

Müstahsil malın: doğrudan doğruya müstehlike ulaştırır.

Telgraf adresi: TARİŞ — İZMİR. Telefon: 2020

PERAKENDE SATIŞ YERİ:

İzmirde: Kemeraltında TARİŞ mağazası.

İstanbulda: Mısır çarşısında TARİŞ mağazası

Ankarada: Bankalar cad. TARİŞ mağazası.

TÜRK TARİH KURUMU